

Бекмамат Осмоновдун экономиканы көтөрүүдөгү жана социалдык маселелерди чечүүдөгү орду

Роль Б.Осмонова в решении социальных и экономических задач

The role of B.Osmonov in solving social and economic problems

Финансы жана кредит каф. башчысы, э.и.к., доцент
Карбекова А.Б. aziza-karbekova@rambler.ru

Аннотация: Б. Осмоновдун Кыргызстандын экономикасына кошкон салымы.

Ачкыч сөздөр: Рентабелдүү, кооперативдер, менчиктештирүү, реформа, рынок экономикасы.

Аннотация: Вклад Б. Осмонова в экономику Кыргызстана.

Ачкыч сөздөр: Рентабельность, кооперативы, приватизация, реформа, рыночная экономика.

Annotation: B. Osmonov's contribution to the economy of Kyrgyzstan.

Ачкыч сөздөр: Profitability, cooperatives, privatization, reform, market economy.

Кыргыз элинин чыгаан уулу, белгилүү инсаны Бекмамат Осмонов 1972-жылы Алай районунун “Чоң-Алай” совхозуна директор болуп дайындалат. Бул кызматта 1978-жылга чейин үзүрлүү эмгектенген. Бул мезгилде “Чоң-Алай” совхозу алдыңкы совхоздордун катарында болуп, ири ийгиликтерге жетишкен, элдин социалдык-экономикалык абалы жогорулаган.

1978-жылдын ноябрь айынан баштап ал Алай райондук аткаруу комитетинин төрагасы болуп шайланат. 1985-жылы партиянын Ош облустук комитетине айыл чарба бөлүмүнүн башчысы кызматына которулган.

1988-1990-жылдары партиянын Токтогул райондук комитетинин 1-катчысы болуп иштеп турганда улуу акын Токтогул Сатылгановдун 125 жылдык мааракесин Кетмен-Төбө өрөөнүндө 125 боз үй тиктирип, жогорку деңгээлде өткөргөн. Ошондо Москва бийлигинен Токтогул районундагылар үчүн электр кубатынын баасын бир тыйындан төлөтүүгө жетишкен.

1990-жылы Жалал-Абад облустук кеңешинин төрагасы, бир жылдан кийин жаңыдан уюшулган Жалал-Абад облусунун алгачкы губернатору болуп дайындалган.

Кыргыз Республикасынын Президентинин 1991-жылдын аягындагы “Чыгашалуу жана төмөнкү рентабелдүү чарбаларды менчиктештирүү жөнүндөгү” Указынан кийин айыл чарба кооперативдери, дыйкан (фермер) чарбалары түзүлө баштаган. Жалал-Абад облусунда айыл чарба реформасы республиканын башка аймактарына салыштырмалуу тез темп менен жүргөн. Мында облус жетекчиси Б.Осмоновдун салымы чоң болду. Рынок экономикасы шартында чарба жүргүзүүнүн кыйынчылыктарына чыдап, билгичтик менен иш алып баргандар 2-5 жылдан кийин бутуна тура алышты. Көпчүлүк дыйкандар Союз убагындагы “өкмөт бизди багат” деген түшүнүк менен жүрүп алгандыктан реформанын үзүрү көпкө чейин билинген жок.

1997-жылдан баштап, республиканын, анын ичинде Жалал-Абад облусунун айыл чарбасы туруктуу өнүгүүнүн жолуна түштү.

Реформа башталган 1991-92-жылдарга салыштырмалуу бодо малдын башы 2231 өстү; уйдун саны 1054 өстү; топоздун саны 15 өстү; жылкынын саны 128 өстү; бээнин саны 155 өстү.

Ошондой эле эт өндүрүү 1024; жүн өндүрүү 593,5; айдоо аянты 28,5; күнкарама өндүрүү 204; тамеки өндүрүү 28,5 өстү. Төмөнкү таблица жана сүрөттөрдөн байкаса болот:

Таблица 1. Бодо малдын саны (+2231)

	1990г.	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.
Жалал-Абад. обл.	190363	192594	184867	180929	153359	143041	143725	148980	150856
Аксы	27020	27971	26567	26585	20855	19513	19526	19820	19711
А.и. Кербен									
Ала-Бука	23609	23641	23821	23865	19125	15771	15787	17697	17703
Базар-Коргон	31080	32293	29305	30972	26727	23305	23312	24544	22652
Ноокен	23768	23436	23570	23618	21113	18647	18843	18998	19783
А.и. Кочкор-Ата									
Сузак	48059	48892	47847	42630	37700	36545	36546	37065	38700
А.и Кок-Жанак	590	552	794	789	281	820	667	1144	1290
Тогуз-Торо	5706	5954	5611	5042	4908	4956	5183	5219	5609
Токтогул	20675	20409	11691	11171	8627	6961	7081	7331	14253
Уч-Терек			5764	5764	5382	6368	6016	6383	
Чаткал	3232	3255	4076	4642	3492	3869	4159	4184	4194
Джалал-Абад	3234	2924	2583	2138	1612	2997	3005	3025	3029
Кара-Көл	454	455	455	450	474	880	910	916	1166
Майлу-Суу	1484	1463	1596	2038	1838	1803	1810	1892	1920
Таш-Көмүр	1452	1349	1187	1225	1225	606	880	762	846

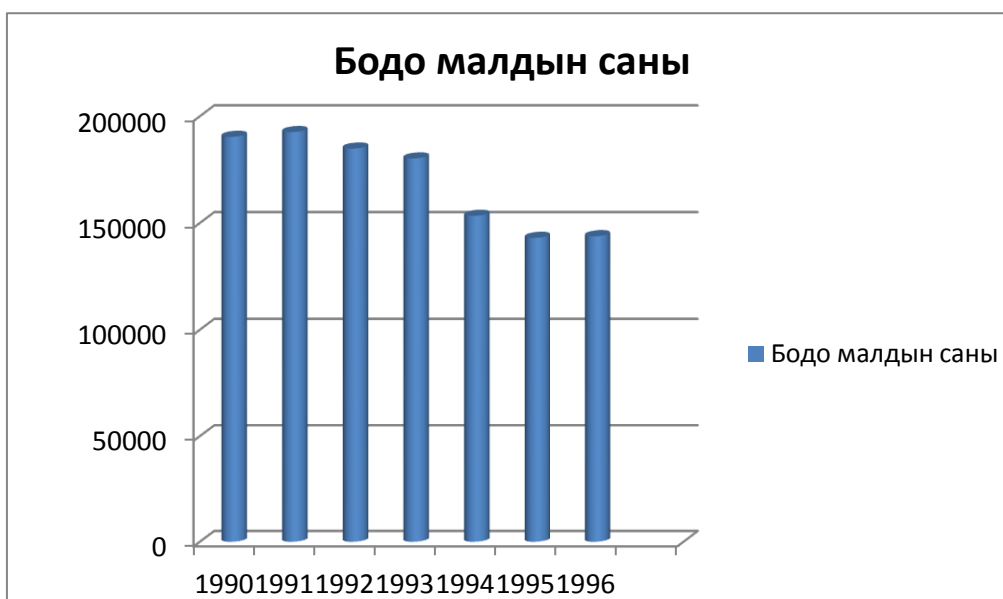

Таблица 2. Уйдун саны (+1054)

	1990г.	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.
Жалал-Абад. обл.	87724	88778	86876	87199	78315	77042	78060	81132	83694
Аксы	11613	14512	13470	14614	14174	12637	12637	11709	10963
А.и. Кербен									
Ала-Бука	11038	9626	11337	11232	9741	8465	8471	8673	8716

Базар-Коргон	13813	12522	12443	12597	9667	11688	11690	14297	14367
Ноокен	10138	10301	10557	10639	10543	10052	10109	10135	10603
А.и. Кочкор-Ата									
Сузак	24066	24169	24885	23758	22197	21820	21820	22480	22736
А.и. Кок-Жанак	362	345	504	504	110	405	499	633	692
Тогуз-Торо	3111	2935	2810	2798	2831	2869	2941	2908	2977
Токтогул	8756	9588	5826	5837	4724	3759	4057	4396	6315
Чаткал	1661	1724	2227	2292	1921	2302	2765	2789	3110
Джалал-Абад	1474	1332	1241	858	785	1076	1055	1080	1093
Кара-Көл	168	162	168	350	151	630	570	580	600
Майду-Суу	828	829	929	1224	975	1020	1060	1062	1101
Таш-Көмүр	696	733	479	496	496	319	386	390	421

Диаграмма 1. Уйдун саны

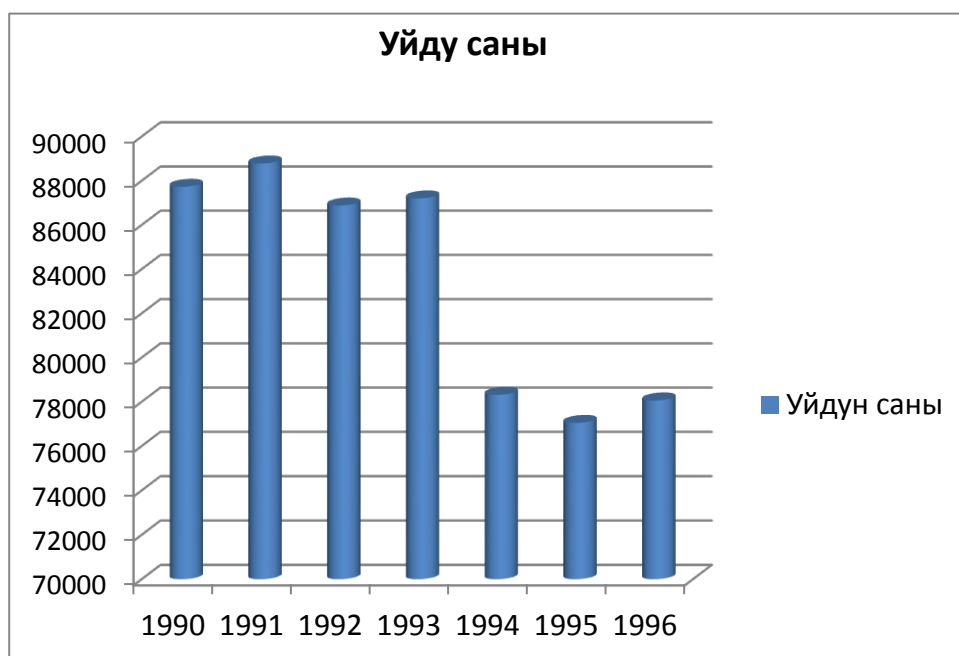

Таблица 3. Топоздун саны (+15)

	1990г.	1991г.	1992г.	1993г.	1994г.	1995г.	1996г.	1997г.	1998г.
Жалал-Абад. обл.	0	1172	1187	791	694	457	124	164	171
Аксы		19	19	23					
Ноокен		77	93	99	118				
А.и. Кочкор-Ата									
Сузак		68							
Токтогул		276	294	51	51	47	6		
Уч-Терек						120			
Чаткал		574	648	520	419	205	40	130	145
Джалал-Абад		158	133	98	106	85	78	34	26

Диаграмма 2. Топоздун саны

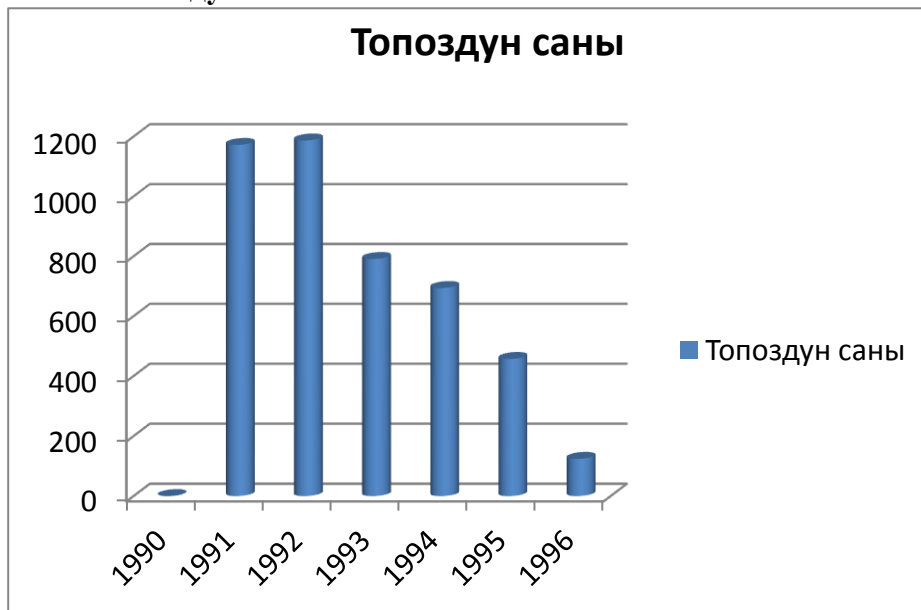

Таблица 4. Жылкылардын саны (+128)

	1990г	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.
Жалал-Абад. обл.		55976	56104	56779	59852	52187	52475	53333	54894
Аксы		12629	13674	13028	14090	11222	10938	11000	11404
Ала-Бука		5036	4897	5250	5249	5147	5156	5192	5254
Базар-Коргон		5908	6446	5988	6464	5272	6176	6275	6315
Ноокен		4316	4503	4548	4666	4611	4700	4972	5012
Сузак		9906	8849	10939	11943	11005	10115	10116	10735
А.и. Кок-Жанак		18	18	37	37	56	110	107	137
Тогуз-Торо		4603	4403	4246	3607	3326	3663	3782	3805
Токтогул		9519	9593	6206	6769	5401	4858	4945	5249
Уч-Терек				2725	2730	2646	2973	2974	2979
Чаткал		2817	2479	2744	3080	2330	2831	3023	3031
Джалал-Абад		489	518	493	472	380	331	340	355
Кара-Көл		91	81	73	61	64	279	250	251
Майлу-Суу		165	172	149	254	297	208	203	205
Таш-Көмүр		479	471	353	430	430	137	154	162

Диаграмма 3. Жылкынын саны

Таблица 5. Бээлердин саны (+155)

	1990г.	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.
Жалал-абад обл.		19629	19784	20896	23091	19396	19830	20698	20920
Аксы		5042	5077	5342	5714	4686	5142	5832	5711
Ала-Бука		1301	1163	1493	1604	1585	1671	1300	1323
Базар-Коргон		1768	2118	2227	2143	1874	2240	2255	2103
Ноокен		1167	1127	1192	1438	1482	1313	1328	1340
Сузак		3904	3858	4310	4800	4485	3722	3782	3986
А.и Кок-Жанак		6	6	12	12	24	61	48	59
Тогуз-Торо		1889	1895	1692	1537	1489	1739	1837	1803
Токтогул		3127	3232	1976	3670	1759	1550	1715	2000
Уч-Терексай				1283	756	690	815	710	710
Чаткал		981	843	981	1006	902	1164	1463	1467
Джалал-Абад		173	185	162	130	102	92	186	131
Кара-Көл		46	35	28		23	201	180	202
Майлу-Суу		55	53	55	95	109	70	38	40
Таш-Көмүр		170	192	143	186	186	50	24	45

Диаграмма 4. Бээлердин саны

Б. Осмонов облустун инфраструктурасын, маданиятын өстүрүүгө, жолдорду ондотууга зор салым кошуп, анын демилгеси менен Жалал-Абад телерадиокомпаниясы уюшулган. Айылдагы эскирген мектептерди жаңыртуу демилгесин көтөрүп, электр энергиясын тарттырып келип, соода борборун курдурган.

Мисалы, Жалал-Абад облусунда Кара-Алма, Сары-Челек, Көк-Арт, Арсланбап, Орток деген абдан кооз жерлердин бар экенин, сейрек кездешүүчү мөмө-жемиштерге бай экенин, курорттун тегерегинде мистелер, минералдык суу бар, мына ушуларды жакшылап иштетип, туризмди өнүктүрүү зарылдыгын баса белгилеген. Ушунун баарын системага салып, жашылча-жемиш иштетүүчү ишканаларды куруп, продукцияны экспортко чыгарып, жумушчу орундарды түзүүгө болоорун айткан.

Жалал-Абад шаарын тоого чыгып карасаң жапыз. "Мына ушул жерге бийик, кооз мейманканаларды салсак жаратылыштын байлыгына чет мамлекеттен адамдар өздөрү келип, элибиз тез өнүгөт" деп белгилеп кеткен.

«Баардык адамдардын жашоодогу өмүрү чектелүү болгону менен, сейрек гана инсандардын кийинки өмүрү улана берет экен. Андай инсандардын элеси элдин эсинде, замандаштарынын эскерүүсүндө, аларды үлгү туткан урпактардын кыялдарында жашай берет»

«Журтубузду сыймыгы, кыргыздын чыгаан уулдарынын бири, «жүрөгү- эл деп соккон, каны – журт деп айланган», өмүрү кыска болсо да, кылымга тете эмгек кылган инсан болгон. Ал тирүү болсо, азыр болгону 72 гана жашка чыкмак. «Чыгаан саясатчы, уюштуруучулук жана жетекчилик өзгөчө сапаттын ээси, Жалал-Абад облусунун алгачкы губернатору Бекмамат Осмонов агабыз элди, жерди, мекенди сүйүүнүн жана ага кызмат кылуунун бийик үлгүсүн көрсөтүп кетти.

Бекмамат Осмонов өлкөбүздүн өнүгүүсү үчүн чоң салым кошту, депутаттык мандатты элдик милдет катары кабыл алып, эл кызматында болду, элдин кызыкчылыгын активдүү коргоду. Ал жөнөкөй үй-бүлөдө төрөлүп, жалпы улуттук деңгээлге жетти, жалпы кыргыздын келечегине түйшөлгөн, чыныгы патриоттун өмүр жолун басып өттү. Ал жөнүндө жакшы кептер айтылып, азыркыга чейин эл аралап жүрөт. Эл деп күйгөн, кыргыз деп жанган инсан эле». «Өз тарыхын көкүрөктө бекем сактаган, ата-бабалардын көөнө салтын уланткан, өз журтунан чыккан улуу инсандардын элесин унутпаган гана элдин келечеги бийик болот. Дили таза, адамгерчилиги бийик, улуу инсан, коомдук ишмер, мыкты жетекчи Б. Осмонов агабыздын жаркын элеси биздин жүрөгүбүздө жашап калат.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Жалал-Абад областык статистикалык комитет
2. Жээнбеков: Бекмамат Осмонов посвятил свою жизнь служению народу. Азаттык 2016г.
3. Kyrgyz Times. "БЕКМАМАТ ОСМОНОВ" 2017г.
4. Бекмамат Осмонов - Чыгаан инсандар (англ.), ERKINDIK.RU. 2017г.
5. politika@super.kg